

B²-Inf



НЕПЛОДНОСТ И МЕДИЦИНСКИ ПОТПОМОГНАТА РЕПРОДУКЦИЈА.

Затворање на јазот помеѓу грижите
на граѓаните и информациите што ги
обезбедуваат клиниките.



Funded by
the European Union

СОДРЖИНА

01	АБСТРАКТ	03
02	НЕПЛОДНОСТ	04
03	БИДЕТЕ ПОДОБРО ИНФОРМИРАНИ ЗА НЕПЛОДНОСТА	05
04	РЕЗУЛТАТИ ОД Б2-ИНФ	06
05	ПРЕПОРАКИ ЗА ПОДОБРО ИНФОРМИРАНО ГРАЃАНСТВО	07
06	ЗАКЛУЧОК	09

Неплодноста е критичен јавно-здравствен проблем кој зафаќа милиони поединци и парови ширум светот и може сериозно да влијае на нивниот квалитет на живот. Во Северна Македонија, неколку фактори придонесуваат неплодноста и грижата за плодноста да станат уште порелевантни прашања. Сепак, општите познавања за неплодноста и нејзините третмани се шури, а достапните информации не се секогаш соодветно пренесени. Техничкиот јазик и погрешните податоци (на пример, стапките на успех) често се пречка за општата јавност да биде добро информирана пред да направи конечен избор. Проектот Б2-Инф ги истражува перцепциите и искуствата на младите од Северна Македонија за неплодноста и нејзиниот третман преку интервјуа, анализирање на информациите добиени од клиниките и истражување на законските регулативи во земјата. Како резултат на сите спроведени анализи, Б2-Инф обезбедува препораки и насоки за да се премости јазот помеѓу загриженоста и очекувањата на јавноста во врска со медицински потпомогната репродукција и грижата за плодноста и информациите и услугите што ги нудат клиниките.

НЕПЛОДНОСТ

КРИТИЧЕН ЈАВНО-ЗДРАВСТВЕН ПРОБЛЕМ

Светската здравствена организација наведува дека неплодноста е глобален здравствен проблем кој влијае на околу 48 милиони парови и 186 милиони поединци ширум светот (1). Потешкотијата за добивање деца може да има важни социјални, економски, психолошки и физички ефекти кои сериозно влијаат на квалитетот на животот на луѓето кои ги засега. Понатаму, постојат значителни социјални нееднаквости во преваленцата, дијагнозата и третманот на неплодноста, како и здравствените ризици за жените, мажите и нивните потомци поврзани со овие третмани (2). Дополнително, социо-културните и еколошките фактори, како што е зголемената просечна возраст на бременост кај општата популација, веројатно ќе го засилат општественото значење на ова важно прашање. Поради сите овие причини, и бидејќи репродуктивната грижа е клучна за унапредување на сексуалното и репродуктивното здравје и права, неплодноста и нејзините исходи се сметаат за критичен јавно-здравствен проблем.

Стапката на плодност во Северна Македонија е стабилна во последните 15 години со мали варијации, движејќи се околу европскиот просек. Во 2019 година беше 1,49 деца по жена, а во 2020 година просечната возраст на мајката при првото раѓање беше 27,5 години (3, 4).

Медицински потпомогнатото оплодување (МАР) е регулирано со Законот за биомедицинско потпомогнато оплодување (БПО) донесен во 2008 година и со амандманите донесени во 2014 година. Законот предвидува дека корисниците на МАР треба да бидат целосно способни возрасни мажи и жени, способни да остваруваат родителски права, да се во брак или да живеат во заедница. МАР е достапен и за работоспособни жени кои не се во брак или не живеат во вонбрачна заедница, доколку претходните третмани биле неуспешни и кои, според нивната возраст и општата здравствена состојба, се способни за родителска грижа. Сурогат мајчинството е достапно само за брачни парови. За жал, општото знаење за третманите за неплодност е штуро, а соодветните информации не се пренесуваат секогаш правилно.

БИДЕТЕ ПОДОБРО ИНФОРМИРАНИ ЗА НЕПЛОДНОСТА

ИСТРАЖУВАЧКИ ПРОЕКТ Б2-ИНФ

Истражувачкиот проект „Бидете подобро информирани за неплодност – Б2-Инф“, финансиран од Европската Унија, е создаден со цел да ги истражи знаењата, очекувањата и грижите на младите луѓе на возраст од 18 до 30 години и информациите добиени од клиници за Медицински потпомогнатата репродукција (МАР) од 8 европски земји, вклучително и Северна Македонија, со крајна цел да се дадат препораки за усогласување на услугите, истражувањата и информациите на клиниките за МАР со ставовите, грижите и очекувањата на младите луѓе.

За да се постигне оваа цел, беа спроведени 10 интервјуа со млади луѓе и беа испитани веб-страниците на 5 клиници во Северна Македонија. Транскриптите од интервјуата и собраните информации од клиниките беа анализирани според квалитативните пристапи од социо-културна и родова перспектива. Дополнително, направена е анализа на документите за да се проучи законската регулатива за МАР во земјава. Врз основа на стекнатото знаење, истражувачкиот тим на Б2-Инф детално ги анализираше препораките сумирани во овој документ за Северна Македонија, како и конкретни насоки за другите седум земји

вклучени во проектот Б2-Инф (Албанија, Белгија, Италија, Косово, Словенија, Шпанија, Швајцарија) и глобалните препораки. Сите овие документи се достапни на веб-страницата на проектот.

РЕЗУЛТАТИ ОД Б2-ИНФ ГРИЖАТА И ИНФОРМАЦИИТЕ НЕ СЕ ДОБРО УСОГЛАСЕНИ

Општо земено, младите Европејци поволно гледаат на медицински потпомогнатата репродукција (МАР) како добра опција за справување со проблемите со неплодност, изразувајќи позитивни перцепции за нив и покрај признанието дека немаат доволно знаење и поддршката на еднаквоста на пристап за сите. Сепак, младите Европејци исто така изразуваат загриженост за критичните прашања поврзани со МАР. Првенствено, беше покрената загриженост за блиската врска помеѓу неплодноста и социјалниот притисок во однос на родовите улоги. Првенствено, се јави загриженост за блиската врска помеѓу неплодноста и социјалниот притисок во однос на родовите улоги. Додека неплодноста, а посебно машката неплодност остануваат табу поради недостаток на знаење за распространетоста и причините во општеството, неправедната вина, товарот и одговорноста за неплодноста општеството им ја припишува на жените. Понатаму, нееднаквостите во пристапот до третманите за МАР за некои групи на население, главно поради трошоците, се опишани како пречки што треба да се решат. Конечно, младите изразуваат загриженост за веродостојноста на информациите дадени од приватните клиници поради согледани комерцијални интереси кои би можеле да влијаат на квалитетот на истите. Особено, младите Европејци изразуваат јасна желба да ја зголемат достапноста на пристапни, јасни и доверливи информации за стапките на успех на МАР, ризиците и психолошката поддршка.

Што се однесува до информациите што ги даваат клиниките, анализираниите веб-страници прикажуваат голема количина на информации со премногу технички и научни термини без едноставни јазични фрази, со што општата популација не ги разбира. Дополнително, информациите за стапките на успех и ризиците не се секогаш презентирани на специфичен и јасен начин. Понатаму, информациите за третманите на неплодност и маркетиншките ресурси кои се користат за презентирање на овие информации, првенствено се насочени

кон белите и хетеросексуалните двојки и скроени за жените, што може да придонесе за нееднаков социјален товар на женската неплодност.

Дополнително, иако информациите добиени од клиниките за МАР се регулирани со законски стандарди за вистинито рекламирање, клиниките секогаш не ги исполнуваат овие стандарди. Конкретно, на веб-страниците на клиниките често недостасува транспарентност за трошоците за третман на МАР и не секогаш се дадени информации за стапките на успех, додатните трошоци (дополнителни процедури понудени од клиниките со цел да се подобрат резултатите од лекувањето на неплодноста) и можните ризици, или се дадени на погрешен или тешко разбирлив начин.

Што се однесува до правната рамка на Северна Македонија, главна предност е законската обврска за истакнување на цената во рекламата. Што се однесува до слабостите, има неколку: сурогат мајчинството е дозволено, но не е јасно регулирано, клиниките не ги објавуваат формуларите за информирана согласност, пристапот за самохрани лица и истополови парови е нејасен и постои можна недоследност помеѓу правото на детето за познавање на биолошкото потекло (Конвенција за правата на децата, чл. 8; Препорака 2156/2019 на Европскиот совет) и анонимност на донаторот (утврдена со домашните закони).

ПРЕПОРАКИ ЗА ПОДОБРО ИНФОРМИРАНО ГРАЃАНСТВО

ОПШТИ ПРЕПОРАКИ ЗА КЛИНИКЕ И ВЛАДИТЕ

За подобро информирање на граѓаните за неплодноста и МАР, клиниките мора да ги усогласат информациите што ги даваат со загриженоста и очекувањата на јавноста, секако исполнувајќи ги законските стандарди за вистинито рекламирање. Со цел да се дестигматизира неплодноста и да се промовираат квалитетни МАР третмани, владите треба да вложат напори да подготват и спроведат јавни кампањи за подигнување на свеста

и подобро едуцирање на општата популација за неплодноста, нејзините причини и третман, со фокус на родовите предрасуди и заблуди, и да проверат дали се исполнети релевантните законски прописи за здравствени услуги и рекламирање.

КОНКРЕТНИ ПРЕПОРАКИ

- Обезбедените информации треба да помогнат да се намалат социјалните табуа, да се дестигматизира неплодноста и да се избегне нејзино претставување како женско прашање. Информациите треба да бидат родово балансирани и треба да користат родово неутрални бои, јазик и логоа. Клиниките треба да ги уверат идните пациенти кои се соочуваат со општествена критика за МАР.
- **Мајчинството и родителството не треба да се претставуваат како услов за среќа во животот, а клиниките треба да избегнуваат да се претставуваат како „олеснувачи за исполнување на сонштата.“** Се препорачува да се избегнуваат суперлативи кога се опишуваат услугите на клиниките за МАР за да се намалат лажните надежи и да се намали социјалниот притисок.
- Обезбедените информации (содржини и визуелни) треба да бидат родово-инклузивни, помалку фокусирани на жените, помалку хетероцентрични и насочени кон етнички поразлично население. Стратегиите за рекламирање и информациите добиени од клиниките и здравствените власти треба да се однесуваат на сите потенцијални родители и оние кои придонесуваат за репродукција (на пример, донатори), без разлика на полот, сексуалната ориентација, или попреченоста, а и како одраз на етничката, културната и расната разновидност на Северна Македонија.

- **Информациите што ги обезбедуваат клиниките треба да бидат пообјективни, сигурни, разбирливи, јасни и достапни за пошироката јавност и пациентите, како поддршка за соодветно разбирање и носење добро информирана одлука.** Треба да се засноваат на најдобрите научни докази кои се достапни, да обезбедуваат извори на податоци базирани на докази и да даваат објаснувања во нетехнички термини. Веб-страниците на клиниките треба да бидат поедноставни и да избегнуваат амбивалентност.
- **За да се намалат недоразбирањата и лажните надежи и да се промовира носење на информирана одлука,** клиниките треба да користат разбирлив, јасен, хомоген и обичен јазик кога даваат информации за трошоците, должината и стапките на успех (се препорачува да се обелоденат стапките на живородени деца, не само стапките на бременост), **можни здравствени ризици** за секоја MAR техника (земајќи ги предвид полот и возраста на корисниците) и **психолошки предизвици.**
- Клиниките треба да бидат **транспарентни во однос на условите за добивање поддршка од владата, правата што се добиваат со третманот за плодност и законските дефиниции за родителство.**
- Клиниките треба да обезбедат **информации за алтернативите** на MAR, вклучително и за посвојување.
- Здравствените власти треба да промовираат пристапност до „**информативни листови**“ и „**формулари за информирана согласност**“. Се предлага да се создаде каталог на овие документи кои се во согласност со важечките прописи. Треба да се создаде и национален регистар на клиници, кој дава стандардни информации за стапките на успех.

ЗАКЛУЧОК

Грижата за неплодност е од клучно значење во Северна Македонија, и има простор за подобрување на информациите дадени од клиниките за MAP, а исто така и од здравствените власти за да се одговори на загриженоста и очекувањата на општата јавност во врска со грижата за неплодноста, медицински потпомогнатата репродукција и другите понудени услуги од страна на клиниките. Силно се препорачува да се спроведат препораките кои произлегуваат од проектот Б2-Инф за промовирање на подобро познавање на неплодноста и нејзините третмани, со цел да се подигне свеста, да се намали стигматизацијата и

да се обезбедат сигурни, разбирливи и јасни информации за пошироката јавност и пациентите кои ќе придонесат за носење на добро информирана одлука. Проширена верзија на упатствата е достапна на веб-страницата на проектот Б2-Инф.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. World Health Organization. Infertility [Internet]. World Health Organization [пристапено на 16 декември 2022 година]. Достапно на: <https://www.who.int/health-topics/infertility>
2. Centers for Disease Control and Prevention. National Public Health Action Plan for the Detection, Prevention, and Management of Infertility. Atlanta, Georgia: Centers for Disease Control and Prevention; June 2014. Достапно на: https://www.cdc.gov/reproductivehealth/infertility/pdf/drh_nap_final_508.pdf
3. Fertility rate, total (births per woman) - North Macedonia | Dating [Internet]. [цитирано на 20 јануари 2022 година]. Достапно на: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=MK>
4. Државен завод за статистика - соопштение: Наталитет, 2020 [Internet]. [цитирано на 20 јануари 2022 година]. Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstение.aspx?rbrtxt=8>

К О Н Т А К Т

Веб-страница
www.b2-inf.eu

https://zenodo.org/communities/b2inf_h2020/

Лидер на проектот
Francisco Güell

Е-пошта
B2-inf@unav.es

Телефон
+34 948425600 ext803217

Twitter
[@b2inf_](https://twitter.com/b2inf_)

LinkedIn
[/b2-inf-h2020-project](https://www.linkedin.com/company/b2-inf-h2020-project)



Funded by
the European Union